

*Hoopvolle
toekomst*

ELS VAN
WAGENINGEN

HOOPVOLLE TOEKOMST

Els van Wageningen

*Hoopvolle
toekomst*

Zomer & Keuning

www.kok.nl

ISBN 978 90 597 7565 7

NUR 301

Omslagontwerp: Julie Bergen

Omslagillustratie: Getty Images / fStop

© 2010, Uitgeverij Zomer & Keuning

Alle rechten voorbehouden.

HOOFDSTUK 1

U kent mij vast nog wel. Ik ben Else-Marie Verbeke. Op het moment dat ik dit schrijf, ben ik bezig aan de laatste weken op de vrouwenafdeling van de gevangenis. Penitentiare inrichting noemen ze dat zo mooi, maar het is en blijft een gevangenis. Mijn straf zit er nu bijna op. Ik heb een moord gepleegd. Een vroeger klasgenootje dat ik in de massagepraktijk tegenkwam. Het was de perfecte moord. Zelfs de commissaris van politie feliciteerde mij ermee, al ging hij daarmee eigenlijk buiten zijn boekje. Ik werd verliefd op Mark van der Klooster, de wijkagent die bij het buurtonderzoek betrokken was. Mark en ik kregen een relatie, maar daar rustte geen zegen op. Mijn geweten ging spreken, en nog geen jaar na de moord op Marion van der Laan kwam ik tot de conclusie dat ik een enorme fout had gemaakt. Op het huwelijksaanzoek van Mark zei ik in eerste instantie ja, maar nog diezelfde nacht kwam ik tot het besef dat ik open kaart moest spelen. Dat heb ik gedaan. Mijn geweten kwam daarmee tot rust, zeker nadat ik me bij de politie had aangegeven. De gebeurtenissen van de jaren die ik heb gezeten, ga ik niet vertellen. Maar toch zijn er dingen die voor het vervolg van mijn levensverhaal van belang zijn geweest. Dus u krijgt van mij een kleine terugblik.

Nadat ik mijzelf had aangegeven bij het wijkbureau, werd ik in hechtenis genomen. Mark heb ik die dagen niet gezien. Later begreep ik van zijn collega Marianne dat hij door Jeroen met onmiddellijke ingang was overgeplaatst naar een ander bureau in Utrecht. Ik legde een schriftelijke bekentenis af, waarin ik alles vertelde wat er met Marion gebeurd was. Toen begon het wachten totdat de zaak werd heropend. In afwachting van het onderzoek werd ik overgeplaatst naar de echte gevangenis. Daar ontmoette

ik twee vrouwen die een belangrijk deel van mijn leven zouden uitmaken: Johanna en Hellen. We keken elkaar verlegen aan toen we elkaar voor het eerst ontmoetten. Nieuwsgierig ook. Waarvoor zouden zij hier zijn? Zouden ze hetzelfde van mij denken? Dat deden ze, en daar kwam ik al snel achter.

Hellen was het slachtoffer geworden van een liefdeloze relatie. Zij moest voor het gezinsinkomen zorgen terwijl haar partner heel de dag op de bank lag, televisie keek en bier dronk. Was hij in een heel gewelddadige bui, dan sloeg hij haar om het minste of geringste in elkaar. Hellen mocht geen contact meer hebben met haar ouders, broer en zus, en ook vriendinnen werden geweigerd. Toen hij voorstelde dat ze als prostituee zou gaan werken, sloegen bij Hellen de stoppen door. Moest ze het kleine restje zelfrespect dat ze had, ook nog kwijtraken? Toen hij zijn roes weer lag uit te slapen, pakte ze een mes en stak ze hem dood.

Het verhaal van Johanna, een al wat oudere vrouw, eindigde ook met de dood. Een van haar zoons zat gevangen in een vreselijk huwelijk. 'Hij deed alles voor dat mens. Ze hoefde maar met haar vingers te knippen, of mijn jongen vloog al,' vertelde ze met onbewogen stem. 'Hoe vaak ik niet tegen hem heb gezegd: 'Knul, ga toch weg bij dat mens.' Maar dan kreeg ik te horen: 'Ik houd van haar, moeder. Bemoei je er maar niet mee.' Ze behandelde hem als een voetveeg.' De woede in haar stem was nog te horen. Om de lieve vrede te bewaren bemoeide moeder Johanna zich er niet mee. Maar het verdriet van haar kind ging haar moederhart niet voorbij, en op een dag vermoordde ze in kille woede haar schoondochter.

Het verhaal van Hellen kon ik enigszins begrijpen, maar dat die lieve, oude vrouw die naast mij aan tafel zat, een moordenares was... Ik schrok van mijn eigen gedachten: ik was zelf immers geen haar beter dan Johanna. Mijn oordeel moest ik maar voor me houden.

Het was alsof Johanna mijn gedachten kon lezen, want ze keek me spottend aan. 'Dat had je niet gedacht, hè, van een braaf, lief oud mens als ik?'

Wat moest ik hierop nu antwoorden? Ik deed er het zwijgen toe. Ik voelde dat mijn wangen dieproud kleurden. Ook ik vertelde

mijn verhaal. Maar we veroordeelden elkaar niet. We zaten alle drie in hetzelfde schuitje. Vanaf die dag waren Johanna, Hellen en ik onafscheidelijke vriendinnen voor de rest van ons leven.

Buiten de muren van de gevangenis ging het leven door. Bob, de vroegere vriend van mijn zakenpartner Annet de Vries, zou mijn zaken behartigen. Bob was ook de vader van mijn vriendinnen Anne en Lotte. Hij was een filmacteur die zijn carrière had verlegd. In plaats van vóór de camera stond hij er nu achter. Bob was filmregisseur, en de opnamen van zijn eerste film hadden bij ons in Utrecht plaatsgevonden. Zo was de vriendschap tussen ons en zijn dochters ontstaan.

Toen Bob de naam van zijn advocaat noemde, keek ik hem verbijsterd aan. ‘Dat meen je niet.’ Ik stikte bijna in mijn verontwaardiging. ‘O nee. Je bedoelt toch niet die malloot, Bob? Zeg me dat je een grapje maakt.’

Maar Bob meende het. Goed, zijn advocaat was een van de beste strafpleiters van ons land. De jaren die ik als secretaresse bij een advocatenkantoor heb doorgebracht, lagen nog vers in mijn geheugen. Ik heb niet op de afdeling Strafrecht gewerkt, en ik heb dus nooit met die man te maken gehad. Maar hoe kan iemand zijn vak serieus nemen als hij daarnaast in allerlei televisiespelletjes komt opdraven? Dat is de vraag die ik mijzelf meer dan eens heb gesteld wanneer ik zijn naam weer eens bij een of ander programma vermeld zag. Deze advocaat zou dus mijn zaak behandelen?

Bob, die de ontsteltenis op mijn gezicht las, probeerde mij gerust te stellen. ‘Neem nu mijn echtscheiding met Lies. Heb je daar ooit iets over in de kranten of de bladen gelezen?’

Ik wilde protesteren, zeggen dat het niet van belang was, maar moest hem wel gelijk geven. Bob had toen al een verhouding met mijn praktijkgenote Annet, en ik begreep van haar dat Lies behoorlijk wat noten op haar zang had gehad. Inderdaad, er was geen woord over de echtscheidingsperikelen van Bob en Lies in de pers verschenen. Toch bleef ik Bob sceptisch aankijken.

Hij legde zijn beide handen op de mijne en keek me recht in de ogen. ‘Heb een beetje vertrouwen in me, Else-Marie. Dat is alles wat ik van je vraag.’ Ik voelde het als een terechtwijzing, en als

antwoord knikte ik slechts. Ik moest immers dankbaar zijn dat iemand als Bob zich mijn lot aantrok.

De grote meester behandelde mijn zaak niet rechtstreeks. Hij liet het aan kantoorgenoot Gert-Jan over. Op de achtergrond hield hij echter alles nauwlettend in de gaten. Ik werd uitgebreid psychisch onderzocht. Tijdens dat onderzoek kwamen nog meer verdrongen herinneringen uit mijn jeugd naar boven. Dingen die Marion met mij had uitgespookt. Alles werd beschreven en vastgelegd. Het zorgde er wel voor dat in mijn zaak strafvermindering werd bepleit, die door de rechtbank ook werd toegewezen. Tegen het vonnis ging ik niet in beroep. Ik was schuldig en kon daaraan niets afdoen. De ouders van Marion moesten leren leven met het besef dat ze hun dochter nooit meer levend zouden terugzien. Goed beschouwd hadden ze zelfs geen graf om naartoe te gaan om bloemen neer te leggen. Ik moest leren leven met het feit dat ik een misdaad had gepleegd die door geen enkele gevangenisstraf, hoe lang ook, uitgewist kon worden. Ook al kon ik na een aantal jaren de gevangenisdeur achter mij dichttrekken, de last van mijn geweten was de zwaarste straf die een mens kan krijgen. Niemand kan je daarvan bevrijden.

Het leven ging gewoon door, ook op onze afdeling. Ik moest voor controle naar de gynaecoloog. Ook daar hebben ze in het gevangeniswezen een oplossing voor: een ziekenhuis speciaal voor gevangenen. Met een busje werd ik erheen gebracht voor een kleine gynaecologische ingreep: het verwijderen van mijn spiraaltje en het inbrengen van een nieuw.

De arts vroeg me wanneer ik het spiraaltje had gekregen.

Ik moest daar diep over nadenken. Ik was toen nog getrouwd met Bram. Na enig tel- en rekenwerk kwam ik op een jaar of vijfenhalf uit, als het geen zes jaar geweest zou zijn.

De beste man werd rood en wit tegelijk, en ik keek hem verbaasd aan.

‘Weet je niet dat het spiraaltje na vijf jaar aan vervanging toe is?’ vroeg hij.

Nonchalant haalde ik mijn schouders op. Ik zag het probleem niet zo. Maar tien minuten later was het dus wel mijn probleem.

‘Ik kan geen nieuw spiraaltje bij je inbrengen,’ zei de gynaecoloog op ernstige toon.

Ik schrok en dacht meteen aan kanker. Dat gebeurt me nou altijd. Ik kom namelijk uit een risicofamilie, en waarom zou die gevreesde ziekte mijn deur voorbijgaan?

Hij stelde me meteen gerust. Nee, kanker was het niet. Hij keek mij nogmaals ernstig aan en vroeg toen wanneer ik voor het laatst ongesteld was geweest. Weer zo’n vraag waarop ik het antwoord schuldig moest blijven. Het voordeel van een spiraaltje is dat het bloedverlies niet zo heftig meer is. In mijn geval betekende het dat het wel negentig procent minder was. Spottend zei ik altijd: ‘Te veel voor een inlegkruisje en te weinig voor een maandverbandje.’ Wanhopig probeerde ik terug te rekenen, maar het was alsof mijn hoofd gevuld was met wattenbollen in plaats van hersenen. ‘Ik weet het echt niet,’ stamelde ik dan ook.

De arts knikte slechts. ‘Ik kan me vergissen, maar ik vermoed dat je zwanger bent.’

Ik moet hem glazig hebben aangekeken, want er kwam een vage glimlach op zijn gezicht. Hij schakelde het echoapparaat aan, en voordat ik het goed en wel doorhad, zag ik op het scherm mijn ongeboren zoon of dochter. Ik dacht eerst nog dat de gynaecoloog een grapje maakte, maar toen ik mijn kindje op het scherm zag, kon ik me niet meer goed houden. Aan de omvang van het hoofdje kon de arts berekenen hoever mijn zwangerschap al gevorderd was, en dat was weer van belang voor de uitgerekende datum. Als zwangere gedetineerde kon ik geen verloskundige bezoeken. Ook vanwege mijn leeftijd – ik was de dertig al gepasseerd – vond de arts het noodzakelijk dat ik bij hem onder controle bleef.

Ik liet alles over me heen komen, maar het werd een vreemde middag. In plaats van een spiraaltje te krijgen kom je met een stapeltje echofoto’s terug. Bij terugkomst mocht ik niet meteen naar mijn afdeling. Ik werd bij mevrouw Van Zanten verwacht. Het bleek dat de assistente haar had ingelicht over mijn zwangerschap. Nog steeds overweldigd door de gebeurtenissen liet ik alles maar gebeuren. Ik had een brief van de arts voor mevrouw Van Zanten bij me, en die overhandigde ik haar nu. Glimlachend nam ze de brief in ontvangst. Ze legde ze voor zich neer. Ze knikte me be-

moedigend toe, en dat was de druppel die de emmer deed overlopen. Daar kwamen de tranen. Van verdriet, geluk, ik wist het zelf niet eens.

Mevrouw Van Zanten kwam achter haar bureau vandaan en sloeg een arm om mij heen. Ze sprak me langzaam en troostend toe. ‘Jouw kindje is net zo welkom als andere kindjes.’

Vragend keek ik haar aan.

‘Je bent de eerste niet, Else-Marie, en je zult ook beslist de laatste niet zijn.’ Ze pakte een tissue van haar bureau en gaf mij die om mijn tranen te drogen en mijn neus te snuiten.

Het huilen luchtte enorm op. ‘De vraag is,’ ging mevrouw Van Zanten voorzichtig verder, ‘of je het kindje wilt houden.’

Verontwaardigd keek ik haar aan. ‘Natuurlijk,’ antwoordde ik. Hoe kon ze nu denken dat ik het wilde laten weghalen?

Een trieste glimlach kwam om haar mond. ‘Ik heb ook vrouwen gezien die het niet wilden en bewust voor een abortus kozen.’ In de stilte die viel, nam mevrouw Van Zanten mij peinzend op.

Ik schudde mijn hoofd. ‘Ik zou het niet kunnen. Nog een moord op mijn geweten?’ Het klonk wrang, maar ze begreep me.

‘De vader, moet die ingelicht worden?’

Weer keek ik haar als verdoofd aan. Mark, drong het langzaam tot mij door. Hoe zou Mark reageren? ‘Ik weet het niet,’ stamelde ik verward.

Mevrouw Van Zanten gaf mij een schouderklopje. Ik moest er nog maar eens een nachtje over slapen, desnoods twee. Met deze boodschap werd ik naar de afdeling teruggebracht.

Natuurlijk wilden Johanna en Hellen weten hoe het was gegaan, maar ik had de fut niet om alles te vertellen. Ze zagen wel dat ik met rust gelaten wilde worden, en dat deden ze gelukkig ook. Geen lastige vragen waarop ik het antwoord toch niet geven kon. Ik had genoeg om over na te denken. Het was dan ook niet raar dat ik me al vrij vroeg terugtrok op mijn kamer. Daar kon ik mijn gedachten de vrije loop laten. Ik werd moeder, ik kreeg een kindje. Ik sloot mijn ogen, en mijn handen gleden over mijn buik. Er was aan de buitenkant nog niets te zien, terwijl ik volgens de berekening van de arts al bijna drie maanden zwanger was. Ik ver-

baasde me erover dat ik nog niets gemerkt had. Maar ja, ik had ook geen vergelijkingsmateriaal van zussen of vriendinnen. Dat ik de signalen van mijn lichaam niet had opgepikt... Mevrouw Van Zanten had beloofd mij een zwangerschapsboek te bezorgen. Dan kon ik de groei en ontwikkeling van mijn kindje volgen. Ineens bedacht ik dat ik natuurlijk geen cursus zwangerschapsgymnastiek kon volgen. Misschien bestonden er wel boeken met oefeningen die ik zou kunnen doen. En hoe moest het met de babyuitzet? Toen kwam de belangrijkste vraag bij me boven: zou ik mijn kindje mogen houden en opvoeden? Ik kon me geen voorstelling maken van het wezentje dat in mij groeide. Maar het bewijs had ik bij me in de vorm van een aantal echo's. Het gezicht van Mark kwam me weer voor de geest, en ik wist niet wat ik moest doen. Ik besloot een zwangerschapsdagboek te gaan bijhouden. Het leek me dat je in de loop van de tijd dingen vergat, en dan zou een dagboek uitkomst bieden. Niet alleen voor de mooie momenten, maar ook voor de moeilijkheden. Ik probeerde iedere dag een stukje te schrijven, al waren het maar een paar regels. Mijn kindje noemde ik Kruimeltje.

'Kruimeltje!' Johanna verslikte zich in haar koffie toen ze de naam voor het eerst hoorde. Ze vond het maar een raar idee dat je een ongeboren kind een troetelnaampje gaf. 'Dat deden ze in mijn tijd niet.' Haar ogen kregen een vochtige glans.

De andere vrouwen vonden het geweldig, en ik werd verwend tot en met.

Al met al was het een vreemde gewaarwording. Ik, die zo graag kinderen wilde, eerst getrouwd met een man die daar heel anders over dacht. Toen kwam Mark in mijn leven en nu, eigenlijk op de valreep, toch nog een zwangerschap.

Bob dacht er anders over. 'Ik vind dat je Mark moet inlichten,' was zijn eerlijke mening. Toen ik niets zei, ging hij verder: 'Als je het niet doet, ontnem je hem zijn kans op vaderschap.'

Ik voelde me als een kind dat stevig de les werd gelezen.

Na een aantal minuten stilte sprak Bob op zachte toon: 'Jij moet die beslissing nemen.'

Er kwam een flauwe glimlach om mijn lippen, maar daar bleef het

bij. Toen ik echter op mijn kamer was en ik er goed over nadacht, moest ik Bob gelijk geven. Ik besloot Mark een brief te schrijven. Maar mijn brief kwam ongeopend retour. Dat was een tegenvaller.

Mevrouw Van Zanten wist raad. ‘Je schrijft hem opnieuw, maar nu verstuur je de brief aangetekend.’

Dankbaar keek ik haar aan, en ik ging aan de slag. Maar ook deze brief kwam na een tijdje retour. Mark had geweigerd het poststuk aan te nemen. Verslagen zat ik aan het bureau bij de directeur. Ze keek mij fronsend aan. ‘Ik heb nog een idee,’ sprak ze opgewekt. ‘We laten ons niet zo snel uit het veld slaan. Ik bel Mark op.’

Ik durfde er niet op te hopen, maar mevrouw Van Zanten ging voortvarend te werk. Op haar bureau stond een driedelige *Wie is wie in de wereld van justitie*, met daarin ook de adressen en telefoonnummers van de politiebureaus in Nederland. De spanning werd ondraaglijk voor mij toen ze het wijkbureau belde. Ze zette haar toestel op de luidspreker, zodat ik kon meeluisteren. Ik barstte bijna in tranen uit toen ik de stem van Mark hoorde.

Toen mevrouw Van Zanten had uitgelegd dat zij de directeur van de vrouwengevangenis was, veranderde de toon van Mark. ‘Als u belt namens mevrouw Verbeke... Met haar wil ik niets meer te maken hebben.’

Mevrouw Van Zanten probeerde Mark ervan te overtuigen dat ze iets heel belangrijks wilde vertellen, maar ze kwam er niet tussen. Ook ik waagde een poging om ertussen te komen: ‘Mark, ik ben...’ Maar voordat ik het woordje ‘zwanger’ kon uitspreken, had hij de verbinding al verbroken.

Mevrouw Van Zanten zat als versteend naar haar toestel te kijken. ‘Wat een onbeschofte vlegel. Ik kan nog één ding doen, Else-Marie, en dat is persoonlijk langs het wijkbureau gaan. Of anders zijn hoofdcommissaris inlichten.’

‘Dank u wel voor uw moeite, mevrouw Van Zanten. Ik ben u erg dankbaar wat u voor mij heeft gedaan.’ Ik aarzelde even. ‘Ik denk niet dat het nog iets uitmaakt. Mark heeft een keuze gemaakt.’

‘Denk er nog eens over na. Mocht je van gedachten veranderen, dan weet je me wel te vinden.’ Mevrouw Van Zanten stond op, en ik volgde haar voorbeeld.

Tijdens het bezoek klaagde ik Marianne mijn nood. Ik had stilletjes verwacht dat Marianne zou voorstellen het aan Mark te vertellen.

Dat deed ze echter niet. Ze draaide wat nerveus rond op haar stoel, en er viel een stilte. ‘Ik had het je graag willen besparen,’ was alles wat ze zei.

Vragend keek ik haar aan.

Ze beet op haar lip. ‘Mark heeft een nieuwe relatie, en het is behoorlijk serieus.’

Het duizelde me. Ik voelde een golf van misselijkheid naar boven komen. Er kwam een kronkel in mijn maag, en wanhopig probeerde ik de misselijkheid weg te slikken. Woede maakte zich van mij meester. Ik zat hier nog geen zes maanden, en Mark had al een ander? Misschien had ik het wel verwacht, maar nu Marianne het recht in mijn gezicht zei, werd ik met mijn neus op de feiten gedrukt.

‘Hij heeft Marieke ontmoet tijdens zijn overplaatsing. Ze heeft Mark opgevangen, en ja...’ Marianne zweeg verder, en ik deed alle moeite om mijn tranen in te slikken.

‘Is hij gelukkig met haar?’ kon ik nog uitbrengen terwijl alles om mij heen duizelde.

Marianne boog haar hoofd. ‘Ze praten al over samenwonen.’

Nu begreep ik alles, en tegelijkertijd niets. Terug in mijn kamer liet ik mijn tranen gaan. Wat deed het pijn te beseffen dat Mark begonnen was aan een leven zonder mij. Ik had te veel van hem verwacht, te lang gehoopt en gewacht, uitvluchten voor hem verzonnen: te druk met zijn werk, te emotioneel, gebrek aan moed. Van zijn kant had ik niets meer te verwachten. Ik streelde mijn buikje. Er begon zich nu een lichte welving af te tekenen. ‘Kruimeltje,’ zei ik, en ik zuchtte eens diep. ‘We staan er nu alleen voor, maar ik beloof je, we zullen het wel redden, jij en ik, wij samen.’

Er brak een moeilijke tijd voor me aan. Gelukkig kon ik met mijn verhaal altijd bij Johanna en Hellen terecht, en ook de andere vrouwen steunden mij waar ze maar konden. Het gaf mij het gevoel dat ik er ondanks het definitieve verlies van Mark niet alleen voor stond. Ik had Anne gevraagd of zij een borduurpakket wilde

kopen. Samen met Bob ging zij naar de handwerkwinkel, en zo kreeg ik het pakket in handen. Tijdens het dagelijkse uurtje creativiteit werkte ik eraan. Het borduren was een vorm van ontspanning, die ik nu hard nodig had.

Johanna, die dol op breien was, en dan het liefst sokken, kon haar hart ophalen. Zij breide het ene paar sokjes na de andere, in alle kleuren van de regenboog. Er werden lakentjes gemaakt en dekbedovertrekken voor Kruimeltje.

Als ik al die vrouwen zag die zo hun best deden om mijn kindje een warm onthaal op deze wereld te kunnen geven, werd ik vervuld met een diepe dankbaarheid. Ik kreeg van Johanna een houten muziekdoosje met het overbekende Wiegelied van Brahms cadeau. Het deksel was van spiegelglas, en er stonden twee schaapjes op. Als het muziekdoosje speelde, draaiden de schaapjes rond. ‘Er waren twee uitvoeringen,’ vertelde Johanna glunderend toen ze me het cadeautje overhandigde. ‘Een blauwe en een roze. Maar Kruimeltje is een jongetje.’

Ja, Kruimeltje was een jongen, en ik wist ook al hoe ik hem ging noemen. Naar mijn vader. De naam van Marks vader wist ik niet, anders had ik hem ook vernoemd. Over meisjesnamen dacht ik niet na. Ik wist zeker dat het een jongetje was. Ik heb de gynaecoloog ook niet naar het geslacht gevraagd. Kruimeltje was een jongen, daar was geen speld tussen te krijgen.

Het was vrijdag, en het begon na het middageten. Ik voelde me niet zo lekker en weet het aan de nasi. ‘Vond je ook niet dat de nasi sterk gekruid was?’ vroeg ik in de loop van de middag aan Hellen.

Ze haalde haar schouders op. Hellen vond van niet, maar eigenlijk was zij niet zo’n goede graadmeter. Hellen verklaarde altijd dat zij in het verkeerde land geboren was. Zij hield van sterk, pittig en gekruid, en ze vond de Hollandse keuken maar smaakloos. Uitgerekend aan Hellen vroeg ik of zij de nasi ook zo gekruid vond. Natuurlijk niet, en dus dacht ik dat het aan mij lag. Ik voelde me misselijk en had rugpijn. Wat verlangde ik naar een lekkere ontspannende massage. Met spijt bedacht ik dat Annet hier heel goed in was geweest. Annet had mij nooit opgezocht of iets van

zich laten horen, maar wat verlangde ik op dat moment naar haar handen. Kruimeltje was actiever dan ooit. Meer dan twintig weken was ik nu onderweg, zoals Johanna het heerlijk ouderwets noemde. 's Middags besloot ik een uurtje te rusten en probeerde ik me met mijn yogaoefeningen wat te ontspannen. Dat lukte altijd, maar vandaag niet. Ik was ongedurig, maar misschien is dat niet het goede woord ervoor. Mijn moeder had het er altijd over, en ze bedoelde dan dat ze geen rust in haar lijf had.

Met moeite at ik een paar boterhammen. Ik spoelde alles weg met een kop thee en een beker melk. Het zweet brak mij uit. Wat voelde ik me lomp en zwaar, net een kamerolifantje. Met enige zelfspot bedacht ik hoe ik eruit zou zien op het einde van mijn zwangerschap. Bij de laatste controle was, wat het mijn gewicht betrof, alles in orde. Geen suiker in mijn plas, en de gewichtstoename viel ook binnen de curve. Die dag was het alsof Kruimeltje me in de weg zat. Ik schreef wat in mijn zwangerschapsdagboek en zocht vroeg mijn bed op. Ik had een extra kussen gekregen, en als ik op mijn zij wilde, legde ik het kussen eronder zodat mijn buik een steuntje had. Johanna keek me bezorgd aan toen ze me welterusten kwam wensen.

Midden in de nacht werd ik wakker. Ik had buikpijn, en Kruimeltje was beweeglijker dan ooit. Weer probeerde ik me te ontspannen. Ik moet toch in slaap gedommeld zijn. Ik werd weer wakker, en de pijn werd steeds erger. Het zou mijn blindedarm toch niet zijn? Opeens stonden de tranen in mijn ogen. Zulke hevige buikpijn had ik nog nooit gehad. Ik hoorde mezelf kreunen.

Het duurde niet lang of mijn deur werd opengemaakt, en Willem stapte binnen. 'Wat is er aan de hand, Else-Marie?' vroeg hij terwijl hij op de rand van mijn bed ging zitten.

Ik probeerde overeind te komen en vertelde hem van de pijn. 'Het komt vast door de nasi. Die is niet goed gevallen.'

Willem keek me ernstig aan.

'Mag Johanna even bij me komen?' vroeg ik hem.

Toen Johanna bij me was, trok ze het dekbed weg en vroeg ze of ze mijn buik mocht voelen. Ze vroeg van alles over de pijn, en ik kreeg langzaam het vermoeden dat die pijn toch niet van de nasi kwam.

Toen Johanna ook nog een blik van verstandhouding wisselde met Willem, begon ik in paniek te raken.

Johanna pakte me bij mijn schouders en dwong me haar aan te kijken. ‘Jij hebt geen buikpijn. Jouw Kruimeltje wil eruit.’

‘Dat kan niet,’ stamelde ik. ‘Ik ben net tweeëntwintig weken zwanger.’ Wanhopig keek ik Johanna aan.

Ze ging op de rand van mijn bed zitten.

Willem mompelde dat hij een ambulance ging bellen.

De rustgevende aanwezigheid van Johanna deed haar werk. Ik werd wat kalmer, maar ik wist dat ik Kruimeltje ging verliezen. In mijn paniek wist ik niet wat ik moest doen.

Gelukkig wist Johanna haar kalmte wel te bewaren. Ze pakte mijn weekendtas en stopte er wat spulletjes in.

Ik zat maar op de rand van het bed en huilde: ‘Moesje, moesje.’

Johanna kwam naar me toe en sloeg haar armen om me heen. ‘Stil maar, kindje,’ zei ze, en ze wiegde me zacht heen en weer.

Ik klemde mij aan Johanna vast alsof ik op deze manier Kruimeltje bij me kon houden. Ik vroeg me af of Johanna mee mocht naar het ziekenhuis. Normaal gesproken word je ten tijde van de uitgekende datum in het ziekenhuis in Den Haag opgenomen. Maar met een vroeggeboorte zouden ze die reis toch niet ondernemen?

Ineens stond Willem weer bij mijn bed.

Johanna pakte mijn ochtendjas van de kapstok en sloeg die om mijn schouders. Buiten mijn kamer stond een rolstoel klaar.

Zoals ik al had verwacht, mocht Johanna niet mee. Ze hield mijn hoofd in beide handen en gaf mij een kus. ‘Ik zal aan je denken, meisje, en de anderen ook. Vergeet dat niet.’

Daarna reed Willem me naar de ambulance. Het personeel was heel vriendelijk en behulpzaam. Ik kan niet anders zeggen.

Maar wat voelde ik mij eenzaam. Natuurlijk, Willem was bij me, maar als ik mijn ogen sloot, zag ik Mark voor me. Nooit gedacht en verwacht dat me dit zou overkomen.

In het ziekenhuis stonden ze ons al op te wachten.

Ik werd meteen naar de verloskamer gebracht, en met Willem wachtte ik op de komst van de arts.

Gelukkig liet die niet lang op zich wachten. Ze onderzocht mij zorgvuldig.

Het hartje van Kruimeltje klopte niet meer, en er was inderdaad sprake van weën.

‘Krijg ik nu een keizersnede?’ vroeg ik haar.

De gynaecologe schudde haar hoofd. ‘Nee, mevrouw Verbeke, voor het verwerkingsproces is het beter dat u uw kindje op eigen kracht ter wereld brengt. Ik weet dat het lichamenlijk zwaar is, om over het geestelijke aspect maar te zwijgen, maar toch is het beter zo.’

Willem werd na een paar uur afgelost door Truus.

Ik kreeg een kamer apart, ver weg van de vrolijkheid en blijdschap die er op een kraamafdeling heerst.

Bob, laat ik Bob niet vergeten. Hoe hij het voor elkaar heeft gekregen bij me te komen, is me nooit duidelijk geworden. Hij was er ineens, met zijn fotocamera. ‘Voor later, voor je album.’

Flauwtjes glimlachte ik naar hem. Een betere begeleider bij de bevalling heb ik me niet kunnen wensen. Als ik het niet meer zag zitten, sprak Bob me op zijn kalme en rustige manier moed in. Ik mocht in zijn arm knijpen als de pijn te erg werd. Hij veegde met een nat washandje het zweet van mijn voorhoofd. Bob masseerde mijn pijnlijke onderrug. Maar Bob was ook koppig. Hij was nog steeds van mening dat Mark op de hoogte moest worden gebracht, desnoods door hemzelf.

Spottend antwoordde ik: ‘Je weet wat ik allemaal heb gedaan om hem over Kruimeltje te vertellen. Mark wilde zelfs niet luisteren naar mevrouw Van Zanten. Denk jij dat je meer kans maakt?’

‘Ja, ik weet zeker dat ik Mark ervan kan overtuigen dat hij nu bij jou moet zijn.’

‘Wie is er hier nu koppig? Jij zegt wel dat ik het ben, maar als ik het zo bekijk, ben jij de koppigste van ons twee.’

‘Als jij nu ja zegt, spring ik in mijn auto en haal ik hem hierheen, al moet ik hem aan zijn blonde haardos meetrekken.’

Gelukkig was ik net iets koppiger dan Bob. Ik hield voet bij stuk. Bob drong niet verder aan. Hij wist wanneer bij mij de grens bereikt was. Bob was er ook bij toen na die eindeloze bevalling Kruimeltje geboren werd, de volgende dag.

Het moment staat me nu nog helder voor de geest. De stilte was oorverdovend toen Kruimeltje ter wereld kwam. Geen gehuil ten

teken dat alles goed was met de nieuwe wereldburger, alleen doodse stilte. Het bleek dat de navelstreng om het halsje van Kruieltje was gedraaid. Ik kreeg hem in mijn armen, en met verwondering staarde ik naar mijn kereltje. De moederkoek moest er nog uit. Mijn lichaam ging aan het werk. Ik kon mijn ogen niet van Kruieltje af houden. Wat was hij mooi, en lief. Alles erop en eraan. Met tranen in mijn ogen keek ik naar Bob.

Bob had wat foto's gemaakt, maar nu legde hij zijn toestel weg. 'Else-Marie, het is geen kereltje, hoor.'

Niet-begrijpend keek ik van Bob naar Kruieltje.

Bob boog zich voorover. 'Het is een meisje. Je hebt een dochter gekregen.'

Ik keek naar de arts voor een bevestiging, en zij knikte slechts. Ik was met stomheid gelagen. Ik was moeder geworden van een dochter. Voorzichtig gaf ik een kus op haar bolletje. 'Barbertje Wilhelmina van der Klooster,' sprak ik met trillende stem van de doorstane emoties. 'Ik noem je Barbara.'

'Dat is een mooie naam voor zo'n mooi meisje. Mag ik vragen hoe je eraan komt?'

'Barbertje, zo heet de moeder van Mark, en Wilhelmina is de naam van mijn moeder.'

Ik slikte een denkbeeldige brok weg.

Bob veegde een lok uit mijn gezicht, en vermoeid keek ik hem aan. Ik mocht Barbara vasthouden zolang ik wilde. Toch wilde ik haar zo snel mogelijk aangekleed zien.

Bob rommelde in de weekendtas die Johanna had meegegeven. Daar vond hij wat kleertjes, veel te groot natuurlijk, maar met liefde gemaakt door de vrouwen.

Geholpen door een verpleegkundige heb ik Barbara gewassen en aangekleed.

Bob heeft overal foto's van gemaakt. Dat deed hij met zo'n fijngevoeligheid dat ik me daarover later vaak heb verbaasd. Helemaal niet opdringerig of zo. En hij was een steun en toeverlaat. Bob heeft Barbara ook aangegeven bij de Burgerlijke Stand. Dat was ik niet verplicht, omdat Barbara was overleden voor de vierentwintig weken. Maar ik wilde dat mijn dochter begraven zou worden, en daarbij is een bewijs van de Burgerlijke Stand nodig. Een zoge-

heten akte van een levenloos geboren kind, een stukje papier, maar voor mij het bewijs dat Barbara had bestaan. Ik had niets anders. Bob heeft alles geregeld wat de uitvaart betrof. Ik was zo blij dat hij dit allemaal deed. Eerlijk gezegd weet ik niet of het allemaal zo gepast en met eerbied was verlopen, als ik alles alleen had moeten doen. Het werd een korte en sobere plechtigheid op een begraafplaats in Utrecht. Ik had gevraagd of iedereen een witte roos wilde meenemen. Wit, de kleur van de onschuld, als van een onbeschreven blad. Het leventje van Barbara was immers al voorbij voordat het goed en wel begonnen was? Bob droeg het kistje naar het grafje. Ik was er in een rolstoel, mevrouw Van Zanten, de heer Veenstra, Marianne, Anne en Lotte, en natuurlijk Yvonne en Linda. Bob voerde namens mij het woord. Ik was daar zelf niet toe in staat. Ik had een gedichtje gemaakt, en Anne droeg dat voor.

Voor Barbara

*Wat hield ik van je,
voordat je zelfs was geboren.
Nu heb ik je verloren,
mijn lieve meisje.
Geboorte en sterven,
begin en einde,
twee uitersten
in het leven,
die op één moment
samenkwamen.
Mijn dromen zijn voorbij.
Wat doet het een pijn.
Een bloem is gestorven,
voordat zij zelfs maar
mocht groeien, mocht bloeien
en stralen in de zonneschijn.*

Ik was blij dat ik naar het ziekenhuis terug kon. Er kwam nu wel een probleem om de hoek kijken. Ik kon niet langer in het ziekenhuis blijven, want daar moest vierentwintig uur per dag een be-

waker bij me zijn. Spottend bedacht ik dat ze bang waren dat ik de kuierlatten zou nemen. Dat was niet eerlijk, want zo zijn de regels nu eenmaal. Omdat ik toch nog kraamvrouw was, had mevrouw Van Zanten het volgende geregeld. Ik kwam terug in de ziekenboeg van de gevangenis en er kwam iedere dag een kraamverpleegkundige om mij te verzorgen. Laura was een al wat oudere vrouw die meer dan eens had geholpen bij het kramen van doodgeboren kindjes. Kraamhulp associeerde ik altijd met beschuit met muisjes, geboortefeesten en felicitatiekaarten. Na het verlies van Barbara besepte ik dat het ook anders kan gaan, maar dat je lichaam hetzelfde doormaakt als bij de geboorte van een levend kindje. Laura nam niet alleen de verzorgende taak op zich, praten was ook een belangrijk deel van haar werk. Althans, ik praatte en zij luisterde.

Ik vertelde haar alles over Mark en Barbara en ik liet haar de foto's zien. Ik vertelde haar over de vrouwen en de cadeautjes die ik had gekregen. Met spijt vertelde ik van de geboortemerklap die ik aan het borduren was. 'Ik kan dat ding net zo goed weggooien. Wat moet ik er nu nog mee?'

Laura zat op de rand van mijn bed en legde haar hand op mijn arm. 'Niet weggooien. Je moet hem afmaken. De andere spulletjes gooi je toch ook niet weg? Barbara is geboren, en jij hebt met liefde die merklap geborduurd. Als je hem af hebt, is het ook een soort bevestiging dat ze heeft bestaan, en het is goed voor de rouwverwerking.'

'Misschien heb je wel gelijk. Als ik hem weggooi, is dat ook weer definitief, en kan ik het niet meer terugdraaien.'

Ik zou de merklap afmaken en laten inlijsten. De gesprekken met Laura deden mij goed, en met dankbaarheid denk ik aan haar terug. Ook zij heeft me geholpen het verdriet om het verlies van Barbara een plekje te geven. Ieder jaar kreeg ik speciaal verlof om op de geboortedag van Barbara het grafje te bezoeken. Ik ging dan met een witte roos naar de begraafplaats. Op haar tweede sterfdag bezocht ik het grafje samen met Willem. Willem liet mij alleen, en ik legde de witte roos neer. Wat waren die twee jaar snel voorbijgegaan. Plotseling hoorde ik voetstappen achter me. 'Ik kom er zo aan hoor, Willem,' antwoordde ik zonder om te kijken.

‘Else-Marie, ik ben het, Mark.’ Van schrik draaide ik me om. Te snel, want ik kreeg sterren en vlekken voor mijn ogen. Het is dat Mark me bij mijn arm greep, anders was ik gevallen. Ik snakte naar adem. Het zweet brak me uit, en ik werd wit om mijn neus. Van verbijstering kon ik geen woord uitbrengen.

Willem stond ineens achter Mark.

Ik wilde hen aan elkaar voorstellen, maar nog steeds zat mijn keel dicht.

Mark stelde zich zelf aan Willem voor. ‘Ik ben de vader van Barbara.’

Willem knikte kort toen Mark voorstelde dat hij met mij op het bankje plaats zou nemen. ‘Ik blijf in de buurt,’ zei Willem.

‘Dat begrijp ik,’ antwoordde Mark. ‘Ik ben zelf ook politieman.’ Ik kreeg een vuurrode kleur, en op een pijnlijke manier werd ik eraan herinnerd dat ik een misdadiger was. Misschien bedoelde Mark het niet zo, maar zo voelde het wel. We gingen zitten, en nog steeds kreeg ik geen zinnig woord uit mijn keel.

Mark daarentegen begon te praten. ‘Dit is wat er in je brieven stond, en wat de directeur mij wilde vertellen?’

Ik knikte slechts.

‘Waarom die ene witte roos?’

Ik haalde diep adem en vertelde het verhaal erachter.

‘Ik zou willen dat ik je brief had gelezen,’ zei hij daarna.

Ik haalde mijn schouders op. ‘Had het voor jou dan iets uitgemaakt?’

Mark aarzelde voordat hij antwoordde. ‘Dan was ik naar je toe gekomen.’

‘Niet voor mij, maar voor Barbara?’ Het was een vraag, maar het antwoord wist ik al.

‘Het was toch ook mijn verantwoordelijkheid.’ Zijn stem klonk zacht nu. Het was wel een eerlijk antwoord.

Ik vertelde dat Bob zelfs nog geprobeerd had mij er tijdens de bevalling van te overtuigen dat ik hem moest bellen.

‘Ik was meteen gekomen.’ Het klonk oprecht uit zijn mond, maar toch schudde ik mijn hoofd.

‘Je had een nieuw begin gemaakt, en ik wilde je vriendin niet opzadelen met een ex en een kind.’ Het klonk hard, maar ik kon niet

verbloemen dat het me veel pijn had gedaan dat Mark mij geen tweede kans kon geven. Ongemakkelijk zaten we naast elkaar. Mark ging verder en vertelde hoe hij achter Barbara's bestaan was gekomen. Uit mezelf zou ik er niet naar hebben gevraagd. Op het wijkbureau hadden ze het over kinderen gehad. Mark had de opmerking gemaakt dat hij het altijd spijtig had gevonden dat hij nooit vader was geworden. Marianne had hem daarbij vreemd aangekeken. Ze had op het punt gestaan iets te zeggen, maar had haar mond gehouden. Later had Mark haar apart genomen en gevraagd wat er aan de hand was. Marianne had eerst geweigerd iets te zeggen. Ten slotte had Mark haar zo onder druk gezet dat ze over Barbara had gesproken. Mark had daarna bij Burgerzaken geïnformeerd en had een paar maanden geleden voor het eerst het grafje bezocht. 'Je hebt haar naar mijn moeder vernoemd.' Ik hoorde een trilling in zijn stem en zag dat zijn ogen vochtig werden.

'Ik heb een zwangerschapsdagboek bijgehouden en ik heb ook echo's en andere foto's. Ik wil me niet opdringen, maar als je wilt, kan ik wel kopieën maken en je die toesturen.'

'Als je dat wilt doen, heel graag. Ik woon nog steeds op hetzelfde adres. Als ik nu post van je krijg, zal ik die beslist niet terugsturen.'

'Dat zal ik doen.'

Mark wilde alles weten over de zwangerschap, de bevalling en de moeilijke dagen erna.

Zo goed als ik kon, gaf ik antwoord op zijn vragen.

We hebben daar lang gezeten, en ik voelde me meer met Mark verbonden dan ooit tevoren. Ten slotte stonden we op en namen we afscheid van elkaar.

De ontmoeting met Mark maakte veel in mij los. Een paar dagen later nam ik mijn doos en haalde ik het dagboek en de foto's eruit. De secretaresse van mevrouw Van Zanten kopieerde alles en zorgde ervoor dat het pakket met de post werd verzonden. Via Bob kreeg ik een tijdje later te horen dat alles goed bij Mark was aangekomen.

Mark vroeg of hij voortaan het grafje mocht onderhouden. 'Dat is het enige wat ik nog voor onze dochter kan doen,' waren zijn

woorden. Ik was ontroerd door dit gebaar en stemde toe. Belangrijker was dat Mark mij als moeder van zijn dochtertje accepteerde. Het was alsof Mark en ik communiceerden door middel van witte rozen. Wanneer ik bij het grafje kwam, en er lag een roos, dan wist ik dat die van Mark was. Lag er geen roos, dan wist ik dat hij nog moest komen.

ELS VAN WAGENINGEN

Hoopvolle toekomst

Het leven van Else-Marie Verbeke gaat niet over rozen. Ze zit in de gevangenis voor de moord op een cliënte en haar vriend heeft vanwege deze misdaad hun relatie verbroken. Maar ondanks alle tegenslagen weet Else-Marie zich steeds beter staande te houden.

Tijdens haar langdurige verblijf in de penitentiaire inrichting sluit Else-Marie vriendschap met twee bijzondere vrouwen. Tegen haar verwachting in krijgt ze ook goed contact met Bob, de ex-vriend van haar zakenpartner Annet de Vries, die haar belangen behartigt. Wanneer Else-Marie vrijkomt, realiseert ze zich dat ze verliefd op hem is. De liefde blijkt wederzijds – maar Bobs omgeving gaat er niet zo goed mee om. Bovendien heeft Else-Marie zelf nog wat oud zeer weg te werken.

Els van Wageningen debuteerde met *Bitterzoet verleden*, dat nu opgevolgd wordt door deze zelfstandig te lezen roman over de intrigerende en ondanks alles krachtige Else-Marie Verbeke.

NUR 301

ISBN 978-90-5977-565-7

